

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Marie Turkové a JUDr. Petra Průchy, v právní věci **žalobkyně A. P., proti žalované České správě sociálního zabezpečení, Praha 5, Křížová 25**, o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 25. 2. 2002,

takto:

I. Žaloba se **zamítá.**

II. Žádný z účastníků **nemá právo** na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

Rozhodnutím žalované (dále též i „správní orgán“) ze dne 25. 2. 2002 byla zamítnuta žádost žalobkyně o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 – 1945, s odůvodněním, že nárok, který žalobkyně uplatnila jako vdova po československém politickém vězni, jí nevznikl, protože bylo prokázáno, že za dobu účasti jejího manžela v národním boji za osvobození od 23. 9. 1942 do 3. 5. 1945 jí byla již předchozím rozhodnutím žalované ze dne 19. 1. 1995 přiznána jednorázová peněžní částka podle zákona č. 217/1994 Sb. Žalobkyni bylo dále sděleno, že nárok jí nevznikl proto, že její manžel nabyl vlastnosti účastníka národního boje za osvobození uvedeného v § 1 odst. 1 bodě 1 písm. g) zákona č. 255/1946 Sb., přičemž zákon č. 261/2001 Sb. se již na tyto účastníky boje za národní osvobození nevztahuje (vztahoval se na ně zákon č. 217/1994 Sb.).

Ve včas podaném opravném prostředku vyslovuje žalobkyně s tímto právním posouzením věci správním orgánem zásadní nesouhlas a zdůrazňuje, že podle zákona č. 217/1994 Sb. jí již sice byla v roce 1995 přiznána jednorázová peněžní částka za dobu účasti jejího manžela v národním boji za osvobození, avšak v celém textu zákona č. 261/2001 Sb. není zmínky o tom, že by toto částečné finanční odškodnění z roku 1995 nějakým způsobem bránilo dalšímu finančnímu odškodnění takto postižených politických vězňů. Navíc v roce 1995 byla informována, že se jedná pouze o „zálohu“ před skutečným odškodněním za žalářování manžela, neboť „mladý demokratický stát“ spěchal, aby se alespoň částečné satisfakce dočkalo ještě co nejvíce žijících občanů věznených neprávem ve válce, respektive jejich rodin. Žalované vytýká, že v rozhodnutí cituje § 1, odst. 3 zákona č. 261/2001 Sb., který se ale týká zcela jiné situace, když v případě jejího manžela šlo o jednoznačné zatčení z politických důvodů, řádné odsouzení v Praze na dva roky věznění v Drážďanech s přesunem do Terezína, odkud utekl v prvních květnových dnech roku 1945 (postižen skvrnitým tyfem při váze 38 kg). Vyslovuje nepochopení nad tím, proč právě kategorie československých politických vězňů válkou nejvíce postižených nemá být finančně odškodněna. Dovozuje plnění podmínek nároku na požadovanou dávku.

Žalovaná ve svém vyjádření k opravnému prostředku poukázala na právní úpravu nároku na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. (dále též jen „zákon“), zejména na ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 255/1946 Sb. o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození a zdůraznila, že zákon se výslovně vztahuje na ty účastníky boje za národní osvobození, kteří jsou uvedeni v § 1 odst. 1 bodě 1 písm. c) až f), bodě 2 a odst. 2 zákona č. 255/1946 Sb. a nikoliv na všechny účastníky národního boje za osvobození. Je tomu tak proto, že na účastníky národního boje za osvobození uvedené v § 1 odst. 1 bodě 1 písm. a) a písm. b) zákona č. 255/1946 Sb., tj. na příslušníky československých zahraničních armád a spojeneckých armád se vztahoval zákon č. 39/2000 Sb. a na účastníky národního boje za osvobození uvedené v § 1 odst. 1 bodě 1 písm. g) téhož zákona, tj. na československé politické vězně (kterým byl i manžel žalobkyně) se vztahoval zákon č. 217/1994 Sb. Přijetím zákona č. 261/2001 Sb. byl tak završen proces spočívající v úsilí českého státu alespoň částečně odčinit bezpráví, které bylo občanům způsobeno v době nacistické perzekuce. Smyslem zákona č. 261/2001 Sb. bylo tedy poskytnout odškodnění pouze těm účastníkům národního boje za osvobození, respektive vymezenému okruhu pozůstalých po takových osobách, za takový způsob účasti v národním boji za osvobození, na který se nevztahovala některá z předchozích právních norem, nikoli další (duplicitní) odškodnění. Prostředky na výplatu odškodnění podle všech tří právní norem totiž neposkytl ten, kdo je za utrpení českých občanů v době 2. světové války odpovědný, ale Česká republika z vlastních zdrojů. Zmíněné zákony je tedy třeba chápat jako humanitární gesto českého státu určené stanovenému okruhu adresátů. Vůli zákonodárce je přitom žalovaná povinna respektovat. Pokud žalobkyně uplatnila nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky jako vdova po účastníku národního boje za osvobození, který byl československým politickým vězněm ve smyslu § 1 odst. 1 bodě 1 písm. g) zákona č. 255/1946 Sb., nezbylo, než její žádost zamítnout, protože pokud se zákon nevztahuje na tuto kategorii účastníků boje za národní osvobození, tedy na primárního nositele nároku, nemůže se vztahovat ani na jeho vdovu (vdovce) či děti, když jejich nároky jsou od primárního nároku odvozené. Názor žalobkyně, že odškodnění přiznané v roce 1995 bylo pouze jakousi zálohou, nemá v uvedeném zákoně ani v jiné právní normě opory. Po přijetí uvedeného zákona bylo zřejmé pouze to, že v budoucnu bude nezbytné přistoupit k odškodnění také dalších skupin účastníků národního boje za osvobození, neboť ti se omezením osobního rozsahu zákona č. 217/1994

Sb. pouze na československé politické vězně cítili poškozeni. Žalovaná souhlasila s žalobkyní v tom, že skupina československých politických vězňů skutečně byla nacistickou perzekucí postižena nejvíce; výrazem toho je právě skutečnost, že k jejich odškodnění český stát přistoupil nejdříve. Žalobkyni byla rozhodnutím z 19. 1. 1995 přiznána z titulu manželova věznění peněžní částka podle zákona č. 217/1994 Sb. ve výši 73 600 Kč, přičemž tato částka je vyšší, než která by náležela za stejnou délku manželovy účasti v odboji vdově, na níž se vztahuje zákon č. 261/2001 Sb. Žalovaná navrhovala, aby Vrchní soud v Praze napadené rozhodnutí jako věcné správné a zákonu odpovídající potvrdil.

V daném případě jde o věc, která na Nejvyšší správní soud přešla podle ustanovení § 132 zákona č. 150/2002, o soudním řádu správním (s. ř. s.) z Vrchního soudu v Praze. Nejvyšší správní soud ve věcech neskončených vrchními soudy dokončí řízení zahájená před těmito soudy jako soud prvního stupně. Podle ustanovení § 130 s. ř. s. se neskončená řízení podle části páté o. s. ř. dokončí podle ustanovení části třetí hlavy druhé dílu prvního s. ř. s., tedy jako řízení o žalobách. O takový případ jde i v projednávané věci, a proto Nejvyšší správní soud postupoval v řízení podle ustanovení § 65 a násl. s. ř. s.

Soud přezkoumal napadené rozhodnutí, jakož i řízení předcházející jeho vydání a dospěl k závěru, že opravnému prostředku – žalobě žalobkyně nelze vyhovět.

Již správní orgán ve svém vyjádření k opravnému prostředku správně poukázal na právní úpravu možnosti poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního odboje tak, jak je upravena v ustanovení § 1 odst. 1, 2 a 3 zákona č. 261/2001 Sb. v návaznosti na ustanovení § 1 odst. 1 a 2 zákona č. 255/1946 Sb. (o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození). Zdůraznil, že podle ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. se tento zákon vztahuje na občany České republiky, kteří splňují podmínky uvedené v ustanovení § 1 odst. 1 bod 1 písm. c) až f), v bodě 2 a odst. 2 zákona č. 255/1946 Sb., a bylo jim o tom vydáno podle ustanovení § 8 cit. zákona (zákon č. 255/1946 Sb.) osvědčení, nebo mají-li doklad, který osvědčení nahrazuje (dále jen „účastník národního boje za osvobození“). Účastníkem národního boje za osvobození je i občan České republiky, který splňuje podmínky uvedené v ustanovení § 1 odst. 1 bodě 1 písm. a) cit. zákona, pokud byl příslušníkem československého armádního sboru ve Svazu sovětských socialistických republik a konal tam službu sice kratší než 3 měsíce, avšak společně se službou příslušníka první československé armády na Slovensku jeho vojenská služba trvala alespoň 3 měsíce. Podle ustanovení § 1 odst. 3 zákona č. 261/2001 Sb. se za účastníky národního boje za osvobození podle tohoto zákona považují též občané České republiky, kteří v době od 15. 3. 1939 do 8. 5. 1945 byli z rasových nebo náboženských důvodů soustředěni do vojenských pracovních táborů na území Československa v jeho hranicích ze dne 29. 9. 1938, nebo se z týchž důvodů na tomto území ukrývali po dobu celkem nejméně 3 měsíců a pokud za tuto dobu již neobdrželi jednorázovou peněžní částku podle zákona č. 217/1994 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické persekuce. Správní orgán připomněl i ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. s tím, že se vztahuje i na děti, jejichž oba rodiče jako účastníci národního boje za osvobození padli, nebo jeden z rodičů jako účastník národního boje za osvobození padl a druhý z rodičů v té době již nežil, pokud ke dni úmrtí později zemřelého rodiče nedosáhly věku osmnácti let (dále jen „děti“). Nutno připomenout ustanovení § 1 odst. 1 bod 1 zákona č. 255/1946 Sb. (v němž je vymezen okruh účastníků národního boje za osvobození) podle něhož takovým účastníkem je ten:

1) kdo v letech 1939 až 1945
   a) byl příslušníkem československé armády v zahraničí nebo v ní konal vojenskou službu za podmínek uvedených v ustanovení § 2 odst. 1 č. 2,
   b) konal vojenskou službu ve spojenecké armádě,
   c) byl příslušníkem první československé armády na Slovensku,
   d) byl československým partyzánem (ustanovení § 1 zákona č. 34/1946 Sb., jímž se vymezuje pojem „československého partyzána“),
   e) zúčastnil se alespoň 3 měsíce soustavné činnosti zahraničního nebo domácího hnutí, směřujícího přímo k osvobození republiky Československé, nebo Slovenského národního povstání třeba po dobu kratší takovým způsobem, že tato činnost přivodila nebo byla prokazatelně způsobilá přivodit jemu nebo jeho rodině újmu na životě, osobní svobodě nebo zdraví,
   f) zúčastnil se povstání v květnu 1945, přičemž za bojů padl nebo byl těžce raněn nebo utrpěl těžkou poruchu zdraví,
   g) byl československým politickým vězněm,

2) kdo byl československým dobrovolníkem ve Španělsku v letech 1936 až 1939.

Splnění každé z výše uvedených podmínek přitom musí žadatelé o peněžní částku doložit osvědčením vydaným podle § 8 zákona č. 255/1946 Sb. nebo jiným dokladem, který toto osvědčení nahrazuje.

Jak vyplývá ze skutkových zjištění, ze kterých vycházel správní orgán v napadeném rozhodnutí a která nedoznala změny ani v průběhu řízení soudního, je žalobkyně občankou České republiky, která je vdovou po panu MUDr. P. P., narozenému …1910, zemřelému … 1991. MUDr. P. P. byl podle osvědčení vydaného Ministerstvem národní obrany dne 24. 2. 1949 účastníkem národního boje za osvobození ve smyslu § 1 odst. 1 písm. g) zákona č. 255/1946 Sb. , když podle § 15 výše uvedeného zákona se mu započítává doba od 23. 9. 1942 do 3. 5. 1945 jako československému politickému vězni. Obsah tohoto osvědčení koresponduje s obsahem žádosti žalobkyně. Manželství MUDr. P. P. se žalobkyní bylo podle oddacího listu Českobratrského evangelického farního úřadu v Brně uzavřeno dne 17. 3. 1940, takže trvalo v době účasti MUDr. P. v boji za národní osvobození. Doložená účast manžela žalobkyně v boji za národní osvobození byla žalobkyni již odškodněna jednorázovou peněžní částkou podle zákona č. 217/1994 Sb. jak vyplývá nejen z dokladů založených ve správním spise a z vyjádření žalované, ale i z obsahu opravného prostředku žalobkyně.

V návaznosti na toto zjištění soud konstatuje ve shodě s obsahem písemného vyjádření žalované, že nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 216/2001 Sb. žalobkyni nevznikl, neboť zákon se na odškodnění československých politických vězňů uvedených pod písm. g) § 1 odst. 1 č. 1 zákona č. 255/1946 Sb. nevztahuje. Nevztahuje se tudíž ani na vdovy (vdovce) či děti po těchto účastnících odboje, když jejich nároky jsou od nároku vlastního nositele odvozené. Vztahoval se na ně zákon č. 217/1994 Sb. o poskytnutí jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické perzekuce, kdy pro účely tohoto zákona byl postiženým občanem s nárokem na poskytnutí jednorázové peněžní částky československý politický vězeň, tj. ten, kdo byl v době mezi 15. 3. 1939 a 4. 5. 1945 omezen na osobní svobodě vězněním, internováním, odvlečením nebo jinak pro protifašistickou bojovou nebo politickou činnost směřující přímo proti nacistickým nebo fašistickým okupantům, jejich pomahačům nebo zrádcům národa českého nebo slovenského nebo z důvodu perzekuce politické, národní, rasové nebo náboženské, trvalo-li omezení osobní svobody alespoň tři měsíce, nebo sice dobu kratší, utrpěl-li však újmu na zdraví nebo na těle

vážnějšího rázu nebo zemřel následkem omezení osobní svobody. Od nároku československého politického vězně byl pak za podmínek tímto zákonem stanovených odvozen i nárok vdov (vdovců) po těchto účastnících boje za národní osvobození na poskytnutí jednorázové peněžní částky. Žalobkyně z titulu zákona č. 217/1994 Sb. již toto odškodnění obdržela. Sama tato skutečnost však není důvodem k zamítnutí nároku na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb., když tímto důvodem je především to, že uvedený zákon se na odškodnění československých politických vězňů nevztahuje, ale vztahuje se na odškodnění těch účastníků národního boje za osvobození, kteří jsou uvedeni v § 1 odst. 1 bodě 1 písm. c) až f) zákona č. 255/1946 Sb. a osob pozůstalých po těchto účastnících odboje, neboť na jejich odškodnění se zatím žádná z předchozích právních norem nevztahovala. Českoslovenští političtí vězni byli odškodněni jako první v pořadí právě proto, že nacistickou perzekucí byli postiženi nejvíce. Lze souhlasit se žalovanou v tom, že tvrzení žalobkyně, že odškodnění podle zákona č. 217/1994 Sb. bylo pouze jakousi zálohou na celkové odškodnění, nemá v zákoně č. 217/1994 Sb. a ani v žádné další „odškodňovací“ normě opory.

Ze všech těchto důvodů nezbylo soudu než uzavřít, že žalobkyni nárok na přiznání jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. nenáleží a že žalovaná rozhodla správně, pokud její žádost jako nedůvodnou zamítla. Proto soud podle ustanovení § 78 odst. 7 s. ř. s. žalobu jako nedůvodnou rovněž zamítl. Závěrem nutno poznamenat, že soud tímto nezpochybňuje nespornou odvahu a statečnost manžela žalobkyně, kterou prokázal jako účastník boje za národní osvobození a je si vědom i toho, že žalobkyně s ním útrapy věznění v době nacistické perzekuce sdílela. Proto jí také bylo přiznáno odškodnění podle zákona č. 217/1994 Sb., jehož výše je ostatně vyšší, než která by jí náležela podle zákona č. 261/2001 Sb., pokud by její manžel byl účastníkem národního boje za osvobození, na něž je pamatováno pod písm. c) až f) již opakovaně zmiňovaného ustanovení zákona č. 255/1946 Sb. Duplicitní odškodnění téže doby účasti v boji za národní osvobození žádná z odškodňovacích právních norem neumožňuje a soudu nepřísluší vůli zákonodárce podle své úvahy měnit, doplňovat či nahrazovat, neboť je zákonem vázán.

Účastníkům nebyla přiznána náhrada nákladů řízení, když žalobkyně neměla v řízení úspěch (ostatně náhradu nákladů řízení nepožadovala) a žalované, která rovněž náhradu nákladů nepožadovala, podle obsahů spisu náklady nevznikly (§ 60 odst. 1 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 20. 8. 2003

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu